

**Міністерство освіти і науки України
Одеський національний морський університет**

**ЕКОНОМІКА СУДНОПЛАВСТВА
І СЕРВІСНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ:
ГЛОБАЛЬНІ ТРЕНДИ Й ТРАНСФОРМАЦІЯ**

Монографія

**Жихарєва В. В., Бундюк Р. А.,
Власенко О. С., Соколова М. С.**

*За загальною редакцією
д.е.н., проф. В. В. Жихарєвої*

Одеса, 2022

Публікується за рішенням Вченої ради
Одеського національного морського університету
(протокол № 4 від 27 жовтня 2021 року)

Автори:

Монографія підготовлена доктором економічних наук, професором, завідувачкою кафедри «Економіка і фінанси» Навчально-наукового інституту морського бізнесу Одеського національного морського університету **В. В. Жихаревою** (глави 1 – 4, частково глава 5, глави 6 – 8, висновки), кандидатом економічних наук, почесним професором Одеського національного морського університету, директором кріюінгової компанії «MSC Crewing Services» **Р. А. Бундюком** (вступ, частково глава 5), кандидатом економічних наук, доцентом кафедри «Економіка і фінанси» Навчально-наукового інституту морського бізнесу Одеського національного морського університету **О. С. Власенко** (глава 10 – 14) і аспіранткою тієї же кафедри **М. С. Соколовою** (глави 9 та 15).

Рецензенти:

доктор екон. наук, професор Л. Л. Ніколаєва
доктор екон. наук, професор Г. В. Єфімова
доктор екон. наук, професор, провідний науковий співробітник С. В. Ільченко

Економіка судноплавства і сервісної діяльності: глобальні тренди й трансформація: монографія [Жихарева В. В., Бундюк Р. А., Власенко О. С., Соколова М. С., за заг. ред. д.е.н., проф. В. В. Жихаревої]. Одеса: ОНМУ, 2022. 437 с. : рис., табл.

У монографії розглянуті сучасні тенденції розвитку ринків, які впливають на формування грошових потоків у судноплавній галузі, портфель фрахтових стратегій судноплавних компаній, теорія циклічності й ціноутворення в різних секторах судноплавства, сучасні тенденції державного регулювання судноплавної галузі, напрями стійкого розвитку галузі, тенденції сфери фінансування поповнення флоту, концептуальні засади управління інвестиціями у розвиток флоту, економічний інструментарій управління ризиками. Книга призначена для студентів магістратури та аспірантів транспортних вишів, науковців, фахівців підприємств водного транспорту і органів державного управління галуззю.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	8
ГЛАВА 1. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ СУДНОПЛАВСТВА І ОСНОВНИХ РИНКІВ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ФОРМУВАННЯ ГРОШОВИХ ПОТОКІВ У ГАЛУЗІ.....	12
1.1 Огляд наукових та інших літературних джерел з економіки судноплавства.....	12
1.2 Організаційно-економічні засади ринку світового судноплавства й вплив на галузь глобалізації економіки.....	24
1.3 Сучасні тенденції розвитку трампового фрахтового ринку.....	43
1.4 Сучасні тенденції ринку лінійного судноплавства.....	53
1.5 Сучасний стан перевезень річковим транспортом.....	64
1.6 Сучасний стан ринку пасажирських перевезень водним транспортом.....	68
1.7 Сучасні тенденції суднобудівного ринку і ринку зламування суден..	74
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 1.....	83
ГЛАВА 2. ПОРТФЕЛЬ ФРАХТОВИХ СТРАТЕГІЙ СУДНОПЛАВНИХ КОМПАНІЙ.....	89
2.1 Експлуатаційні опції судновласників і види фрахтових стратегій.....	89
2.2 Договори морського перевезення вантажів і етапи фрахтування суден.....	97
2.3 Методи оцінки кон'юнктури фрахтового ринку.....	102
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 2.....	111
ГЛАВА 3. ТЕОРІЯ ЦИКЛІЧНОСТІ СУДНОПЛАВНОГО РИНКУ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФЛОТУ. ЦІНОУТВОРЕННЯ В СУДНОПЛАВСТВІ.....	112
3.1 Характеристика циклів судноплавного ринку. Фактори, які впливають на попит і пропозицію тоннажу.....	112

3.2 Механізм формування фрахтових ставок у трамповому судноплавстві.....	127
3.3 Механізм формування фрахтових ставок в лінійному судноплавстві.....	132
3.4 Формування цін у круїзному судноплавстві.....	142
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 3.....	154
ГЛАВА 4. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СУДНОПЛАВНОЇ ГАЛУЗІ.....	156
4.1 Інституціональна теорія функціонування морської транспортної галузі. Реєстрація морських суден.....	156
4.2 Переваги та недоліки державного протекціонізму в судноплавстві.....	165
4.3 Прямі методи державного протекціонізму в судноплавстві.....	167
4.4 Методи кредитно-фінансового регулювання судноплавства.....	170
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 4.....	182
ГЛАВА 5. ТРУДОВІ РЕСУРСИ У СУДНОПЛАВСТВІ. СТАЛИЙ РОЗВИТОК СУДНОПЛАВНОЇ ГАЛУЗІ ТА НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙ.....	185
5.1 Трудові ресурси у судноплавстві, стан моряків і міжнародне співробітництво.....	185
5.2 Зміни в секторі морських перевезень і сталий розвиток судноплавної галузі.....	190
5.3 Розвиток технологій, діджиталізація та інновації в судноплавстві.....	195
5.4 Зростання використання електронної торгової документації. Кібербезпека в судноплавстві.....	203
5.5 Соціальна відповідальність судновласників.....	209
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 5.....	214
ГЛАВА 6. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СФЕРИ ФІНАНСУВАННЯ СУДНОПЛАВСТВА.....	217
6.1 Історичні етапи розвитку сфери фінансування судноплавства.....	217
6.2 Першочерговий і підпорядкований банківський борг при фінансуванні інвестицій у судноплавстві.....	221

6.3 Аналіз умов кредитного договору.....	225
6.4 Кредити експортних кредитних агентств, суднобудівні кредити та інші методи фінансування у судноплавстві.....	229
6.5 Використання лізингу суден для фінансування інвестицій.....	232
6.6 Облігаційні позики в судноплавній галузі.....	237
6.7 Ісламські моделі фінансування інвестицій у поповнення флоту.....	239
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 6.....	245
ГЛАВА 7. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЯМИ У РОЗВИТОК ФЛОТУ.....	247
7.1 Принципи й етапи управління інвестиціями в розвиток флоту.....	247
7.2 Планування довгострокових інвестицій у розвиток флоту судноп- лавних компаній.....	254
7.3 Оптимізація інвестиційного портфелю судноплавної компанії.....	257
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 7.....	266
ГЛАВА 8. КОНЦЕПЦІЯ І ДЖЕРЕЛА БІЗНЕС-РИЗИКІВ У СУДНОПЛАВСТВІ. ЕКОНОМІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ.....	267
8.1 Методологічні засади управління ризиками у судноплавстві.....	267
8.2 Джерела бізнес-ризиків у судноплавстві.....	270
8.3 Методичні засади кількісної оцінки ризиків судноплавних компаній.....	279
8.4 Економічний інструментарій управління ризиками в судно- плавстві.....	283
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 8.....	291
ГЛАВА 9. СЕРВІСНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ.....	294
9.1 Специфіка підприємств сервісної діяльності морського транспорту.....	294
9.2 Сфери взаємодії підприємств сервісної діяльності морського тра- нспорту.....	303
9.3 Регулювання сервісної діяльності на морському транспорті.....	307
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 9.....	313

ГЛАВА 10. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	316
10.1 Економіко-організаційні засади транспортно-експедиторської діяльності.....	316
10.2 Економіко-правові відносини експедитора з клієнтами.....	323
10.3 Особливості роботи операторів NVOCCs.....	330
10.4 Аутсорсинг логістичних послуг. Види логістичних провайдерів...	333
10.5 Компанії-інтегратори.....	339
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 10.....	342
ГЛАВА 11. АНАЛІЗ ТРАНСПОРТНО-ЕКСПЕДИТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ.....	345
11.1 Стан транспортно-експедиторської діяльності в Україні.....	345
11.2 Огляд нормативно-правової бази транспортно-експедиторської діяльності в Україні.....	348
11.3 Особливості податкового та бухгалтерського обліку в транспортно-експедиторській діяльності в Україні.....	357
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 11.....	363
ГЛАВА 12. ФРАХТОВЕ ПОСЕРЕДНИЦТВО.....	365
12.1 Сучасні форми фрахтового посередництва.....	365
12.2 Роль міжнародних організацій у брокерській діяльності.....	371
12.3 Техніка фрахтових операцій.....	373
12.4 Особливості оподаткування фрахту.....	378
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 12.....	381
ГЛАВА 13. АГЕНТУВАННЯ МОРСЬКИХ СУДЕН.....	383
13.1 Правове регулювання операції з агентування морських суден.....	383
13.2 Види морських агентів.....	386
13.3 Алгоритм взаємодії морських агентів.....	389
13.4 Економічні аспекти договору агентування морських суден. Агентська винагорода.....	391
13.5 Особливості роботи лінійних агентів. Механізм букирування вантажів.....	393
13.6 Облік доходів та витрат морського агента.....	397
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 13.....	400

ГЛАВА 14. СУДНОВИЙ МЕНЕДЖМЕНТ	402
14.1 Сучасний стан суднового менеджменту.....	402
14.2 Крюїнгова діяльність.....	407
14.3 Сучасний стан крюїнгового ринку України.....	411
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 14	416
 ГЛАВА 15. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ЛЮДСЬКИМИ РЕСУРСАМИ СЕРВІСНИХ ПІДПРИЄМСТВ МОРСЬКОГО ТРАНСПОРТУ	418
15.1 Основні відмінності управління людськими ресурсами від управління персоналом.....	418
15.2 Удосконалення управління людськими ресурсами для сталого ро- звитку підприємств сервісної діяльності на морському транспорті.....	420
15.3 Інноваційні підходи до управління розвитком людських ресурсів підприємств сервісної діяльності морського транспорту.....	427
ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ДО ГЛАВИ 15	435